

УДК 339.727.22 (477)

Колєватова А.В.
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

THE MODERN STATE OF BRINGING IN OF FOREIGN INVESTMENTS IS IN ECONOMY OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

В статті проводиться дослідження стану та рівня залучення іноземних інвестицій в економіку України, що сприяють розвитку національної економіки взагалі і є стимулом для активізації підприємницької діяльності. На інвестиційну привабливість впливає загальний стан економіки країни, умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. На основі проведеного дослідження встановлено, що найбільш привабливими для іноземних інвесторів у галузевому розрізі залишаються переробна промисловість, фінансова діяльність, торгівля та операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям. Визначено, що Україна має значний природний потенціал, кваліфіковану робочу силу, має значний науково-технічний потенціал, наявну інфраструктуру, потужну виробничу базу, величезний внутрішній ринок збуту продукції та успішну інтеграцію у світовий фінансовий та товарний ринок, і потенційно може бути однією з провідних країн за залученням інвестицій. Обґрунтовано необхідність пошуку нових сучасних підходів до створення сприятливого інвестиційного середовища в економіці України.

Ключові слова: інвестиційне середовище, географічна структура інвестицій, інвестор, галузева структура інвестицій, іноземні інвестиції, мотиви, національна економіка.

АНОТАЦІЯ

В статье проводится исследование состояния и уровня привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины, что содействуют развитию национальной экономики вообще и являются стимулом для активизации предпринимательской деятельности. На инвестиционную привлекательность влияет общее состояние экономики страны, условия ведения бизнеса, в частности степень вмешательства государства и уровень коррупции. На основе проведенного исследования установлено, что наиболее привлекательными для иностранных инвесторов в отраслевом разрезе остаются перерабатывающая промышленность, финансовая деятельность, торговля и операции с недвижимым имуществом, аренда, инжиниринг и предоставление услуг предпринимателям. Украина имеет значительный естественный потенциал, квалифицированную рабочую силу, научно-технический потенциал, имеющуюся инфраструктуру, мощную производственную базу, огромный внутренний рынок сбыта продукции, успешную интеграцию в мировой финансовый и товарный рынок, и потенциально может быть одной из ведущих стран за привлечением инвестиций. Обоснованно необходимость поиска новых современных подходов к созданию благоприятной инвестиционной среды в экономике Украины.

Ключевые слова: инвестиционная среда, географическая структура инвестиций, инвестор, отраслевая структура инвестиций, иностранные инвестиции, мотивы, национальная экономика.

ANNOTATION

In the article research of the state and level of bringing in of foreign investments is conducted in the economy of Ukraine, that assist development of national economy in general and is a stimulus for activation of entrepreneurial activity. The general state of

economy of country, condition of conduct of business influences on an investment attractiveness, in particular degree of intervention from the state and level of corruption. It is set on the basis of the conducted research, that most attractive for foreign investors in an of a particular branch cut there are processing industry, financial activity, trade and operations, with the real estate, lease, engineering and grant of services businessmen. Certainly, that Ukraine has a considerable self-potential, skilled labour force, has considerable scientific and technical potential, present infrastructure, powerful production base, enormous internal market of sale of products and successful integration in a world financial and commodity market, and potentially can be one of leading countries after bringing in of investments. Grounded a necessity of search of the new modern going is near creation of favourable investment environment in the economy of Ukraine.

Keywords: an investment environment, regional pattern of investments, investor, is an of a particular branch structure of investments, foreign investments, reasons, national economy.

Постановка проблеми. В умовах розитку економічної кризи активізація інвестиційної діяльності стає одним із пріоритетних завдань, що вимагає невідкладного вирішення на всіх рівнях господарювання. Без розв'язання цієї проблеми стають неможливими перспективи оновлення виробництва на якісно новому рівні, підвищення ефективності господарської діяльності, створення конкурентоздатної економіки світового рівня.

В процесі економічного відтворення прямі іноземні інвестиції виконували багато важливих суспільних функцій, сприяючи певній трансформації галузевої структури української економіки та притаманних їй відносин власності. Ці процеси відображені в диференціації прямих іноземних інвестицій за галузями національного господарства та країнах-донорах інвестицій.

В Україні іноземні інвестиції є визначальною передумовою розвитку національної економіки та важливим індикатором умов підприємницької діяльності, саме тому виникає необхідність зосередити увагу на питаннях іноземного інвестування. Особливої гостроти проблеми іноземного інвестування набувають саме зараз, коли українське суспільство, а не лише національна економіка, опинилось у стані загострення та поглиблення кризових явищ.

В умовах розвитку сьогодення українську економіку щонайменше на 50% можна визна-

чати як «тіньова», причина полягає в слабкості державних інститутів та законодавчої системи. Неприятливий інвестиційний клімат в Україні включає в себе адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування і реструктурні функції податкової адміністрації. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна, тому і МВФ прогнозує зниження потоку інвестицій до країн Східної Європи. На сучасному етапі головним завданням для України є створення сприятливих умов для інвесторів. Важко робити довгостроковий інвестиційний прогноз, проте можна говорити про чинники, від яких залежатиме обсяг інвестицій. Якщо процес ефективних реформ буде продовжено, це стане важливим аспектом привабливості для іноземних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженням проблем залучення іноземних інвестицій в національну економіку приділяли такі вчені, як М. Д. Лесечко, А. О. Черемис, О. М. Черемис, аналізували особливості інвестиційного клімату в Україні та його вплив на інвестиційні процеси. Вплив інвестицій на інноваційні процеси в країні розглядався в наукових працях О. Д. Данілова, А. С. Музиченка, Г. М. Филюк та інших. Причини низького рівня інвестиційної активності досліджували В. М. Герзанич, В. В. Козик. Науковці визначають різні підходи до вирішення проблеми залучення іноземного інвестування для розвитку національної економіки взагалі, проте менше уваги приділено комплексному аналізу й оцінці сучасного стану залучення іноземних інвестицій в національну економіку для підвищення її конкурентоспроможності, вирішення соціальних проблем суспільства та забезпечення добробуту нації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми полягає в проведенні оцінки сучасного стану залучення іноземних інвестицій в національну економіку та аналізі обсягу

іноземних інвестицій за галузевою та географічною структурою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнює інвестиційну діяльність, оскільки наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 10 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна.

Так, у 2017 році в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1630,4 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на кінець 2017 року становив 39144,0 млн.дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Станом на кінець 2017 року найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1% та підприємств промисловості – 27,3 %.

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 25,6 %, Нідерланди – 16,1%, Російська

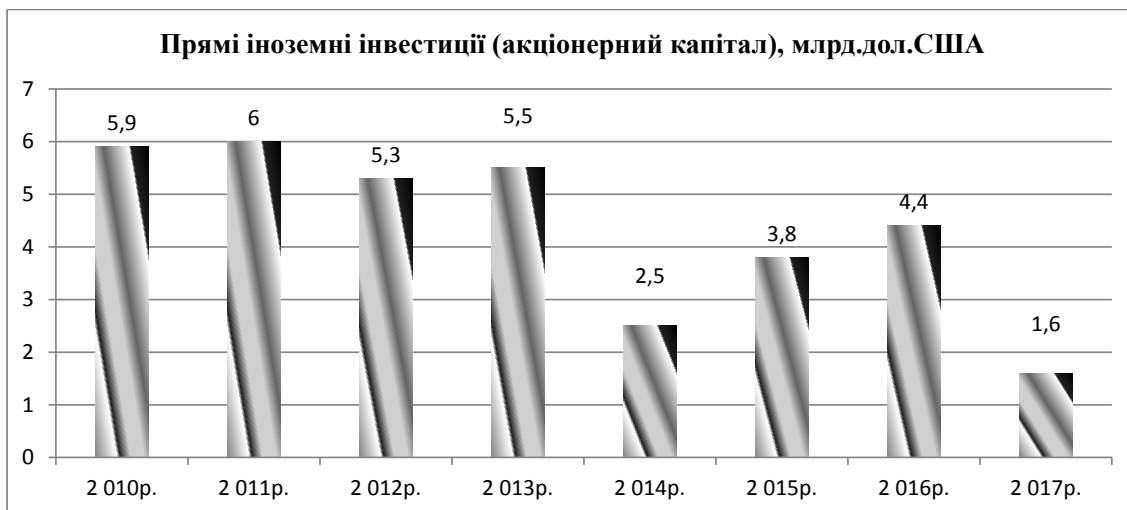

Рис. 1. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України [1, с. 24]

Федерація – 11,7%, Велика Британія – 5,5%, Німеччина – 4,6%, Віргінські Острови (Брит.) – 4,1%, і Швейцарія – 3,9%.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2017 році складають 412,8 млрд. грн., що на 22,1 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 року.

Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2017 році залишаються:

- промисловість – 33,1%;
- будівництво – 12,3%;
- сільське, лісове та рибне господарство – 14,0 %;
- інформація та телекомунікації – 4,1%;
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів – 7,0%;
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7%;
- державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 7,4%.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9 % капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 7,8 %. Інші джерела фінансування становлять 2,9 %.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [4, с. 157]. Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

У рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн) [5, с. 80].

З метою подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу [6].

Рис. 2. Динаміка обсягів капітальних інвестицій підприємств України [2, с. 9]

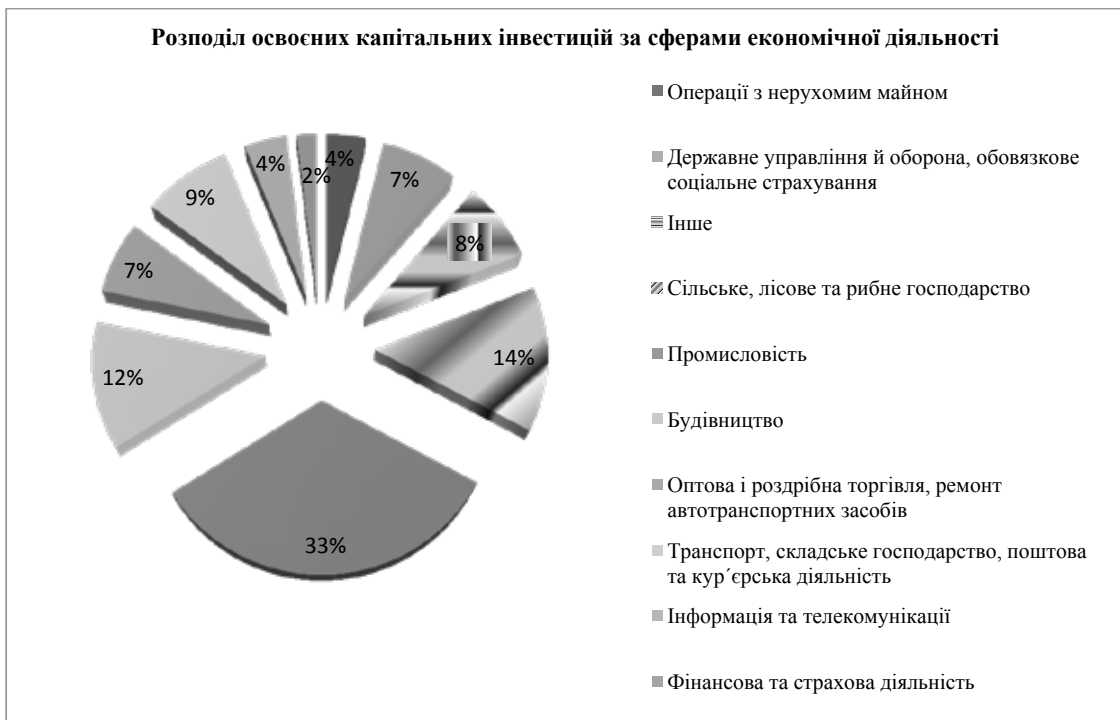

Рис. 3. Обсяги капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності [2]

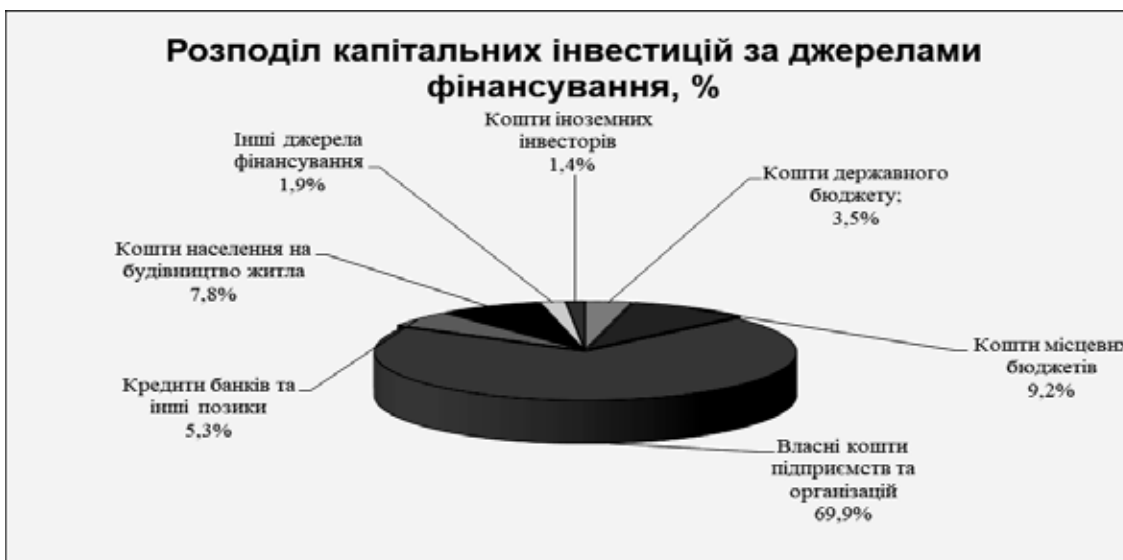

Рис. 4. Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування, % [3, с. 6]

Щодо можливих шляхів поліпшення інвестиційного клімату в Україні та активнішого залучення прямих іноземних інвестицій в пріоритетні сектори національної економіки, доцільною видається реалізація наступних заходів:

- розбудова національної фінансової системи в напрямку створення механізмів довгострокового інвестиційного кредитування, конкурсного розподілу державних інвестиційних ресурсів, ефективної концентрації заощаджень населення для фінансування цілей економічного розвитку;

- прискорення реформування амортизаційної системи шляхом її лібералізації та посилення інвестиційної спрямованості;

- впровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку;

- створення надійної правової основи для стимулювання і залучення приватних інвестицій в інститути розвитку;

- розробка плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, розробка регіональних планів

підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їхнього ресурсного потенціалу;

– розвиток державно-приватного партнерства в підтримці інвестиційної та інноваційної діяльності;

– забезпечення постійної взаємодії органів виконавчої влади і підприємців, покращення інформаційного супроводження реалізації інвестиційних проектів;

– розвиток програм довгострокового кредитування індивідуальних інвестицій у тому числі в підвищення енергетичної економічності житла, освіти, житлове будівництво тощо [6, с. 123].

Враховуючи те, що економіка України перебуває на етапі переходу від відновлювального зростання до нового циклу розвитку, надзвичайної актуальності набуває проблема закладення достатнього інвестиційного фундаменту для майбутнього сталого розвитку національної економіки.

Стимулювання надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України повинно стати ключовим елементом державної політики та включати удосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності; прозорість процесу приватизації; стимулювання залучення інвестицій в інтелектуальний капітал; розвиток корпоративного управління; формування позитивного іміджу країни для закордонних інвесторів.

Висновки. У результаті дослідження основних проблем та недоліків залучення іноземних інвестицій в Україні було виявлено, що протягом усього періоду незалежності нашої країни головними «вузькими» місцями залишалися недосконалість законодавчої бази щодо регулювання інвестиційної діяльності та несприятливий інвестиційний клімат практично за усіма його базовими складовими.

Погіршення інвестиційного клімату в Україні на різних етапах розвитку інвестиційної діяльності було пов'язано з розширенням та згортанням пільг для іноземних інвесторів, тобто з низьким рівнем захисту їх комерційних інтересів. Також негативний вплив на інвестиційний клімат чинили такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, зокрема, низький рівень життя населення; неефективна галузева структура залучення іноземних інвестицій, де частка високотехнологічних та наукоємних виробництв протягом досліджуваного періоду була мінімальною; неоптимальна географічна й регіональна структура надходження

інвестиційних ресурсів, результатом чого стала висока залежність від незначного числа зарубіжних країн-інвесторів та поглиблення нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України [7, с. 12].

Невирішеність цих проблем призводила і призводить до негативних наслідків як для іноземних інвесторів, які втрачають прибутки і змушені йти з українського ринку, так і для держави у цілому внаслідок погіршення інвестиційного іміджу, скорочення робочих місць та зниження рівня життя населення. Розглянуті проблеми іноземного інвестування в Україні потребують нагального прийняття відповідних рішень та реальних кроків від органів центральної та регіональної державної влади, які мають бути націлені на досягнення паритету між короткостроковими інтересами окремих приватних іноземних інвесторів та одержанням довгострокових ефектів для національного господарства і населення України в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – Ст. 1173.
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
3. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1900-2010-p>.
4. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>.
5. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 19 грудня 2013 р. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/226937/file/Invest_klimat_19_12_2013.doc
6. Інформація щодо співпраці з інвесторами в рамках реалізації Національних проектів [Електронний ресурс] / Державний агентств з інвестицій та управління національними проектами. – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/nazva-rozdilu-z-dokumentami>.
7. Бережний Я.В. Щодо напрямів удосконалення політики запровадження національних проектів в Україні: аналітична записка / Я.В. Бережний, Я.А. Жаліло, А.П. Павлюк [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. – 9 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1170/>.
8. Національні проекти у стратегії економічної модернізації України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Бережний, А.П. Павлюк [та ін.]. – К.: НІСД, 2013. – 144 с.